

	cor. b.
Baba la șezătoare, Bazin și Mircea ciobănașul. Poesie	— 20
Noaptea de sft. George, Vodevil în 2 acte de Th. Alexi. (Ediție nouă)	— 50
Orațiuni ținute la nuntele țerân. și Evan. țigănescă	— 20
Balade populare culese din gura poporului bănățen de G. Cătană	— 60
Înțeleptul Arkir și Anadam de A. Pann	— 20
Învătătorul din Meresci. Istorie pentru popor și tinerime; de Val. Florian	— 50
Nădrăvăniile lui Nastratin Hogeia de A. Pann	— 30
O sêrbătoré la Țerá. Povestea lui Moș Albu	— 60
Traista cu povești de P. Broșteanu	— 50
Babeta Roman original	— 60
Strada Carmen Sylva Roman	— 60
Unul scapă, altul pieré, Roman sensațional Un vol. de 720 pag. cu 25 ilustr. col.	3 —
Halima 1001 de Nopti. de I. Barac. 4 Tom. frumos ilustr. 6 cor. 1 Tom. singur.	1 60
De toate Schițe și Novale de V. Onițiu	1 —
Povești alese de N. P. Petrescu	1 20
Doine și strigături de dragoste, adunate în cătanie de T. Călbază Sub. Oficer c. și r.	— 30
Cântecul lui Adam, când l-au scos D-zeu din raiu	— 24
Înfecata și nenorocita dragoste alui Filarot și a Antusei, pov. în versuri, din bêtărâni	— 24
Doué turturele de aur. Poveste de L. Ciorbea	— 24
Istoria Impératului Traian și a urmașilor sêi 1 Vol. 8 ^o mare leg. sol. și aur. 7 c. broș. c.	5 —
Însula morților de A. Barseanu	— 50
Alesandria țigănescă. O poveste frum. în 12 părți, de I. B. Deleanu	— 60
La tîrg. Din pătâniile unui cioban. poveste	— 16
Ștefăniță Vodă și Radu Calomfirescu. Balade	— 12
Harap alb. Poveste de I. Creangă	— 32
Pintea Viteazul. Baladă populară de A. B.	— 16
Snóve de Sêx. Til.	— 16
Povești popor. de cuprins moral de S. T. Ch.	— 16
Iléna-Consinzéna. Poveste de M. P.	— 20
Moșu, Interesantă navelă nihilistă	— 30
În Preajma Expoziții. Amintiri reimprospătate: D-l Tudor — Cuza-Vodă —	— 80

SANDA.

—•—•—•—

NUVELĂ

DE

IULIA P. HASDEU.

EDITURA

Librăriei CIURCU Brassó—Braşov

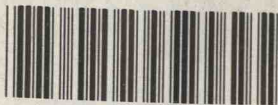
1906.

~~Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota Oh/16693
Inventar 421.780~~

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 71 213

Tiparul Tipografiei Ciureu & Comp., Brașov.

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C421780

436870

SANDA.

NUVELĂ.

I.

Câmpia se întindea ca un covor bogat cusut în culori plăpânde, înfășurată în lumina purpurie, pe care soarele apunând o revărsa cu belșug peste toată firea. Șoseaua, albă ca o panglică de argint, se perdea în depărtare, cotind ca un riulet de munte. Cerul, de un albastru închis ca safirul, spre apus se deschidea și se făcea tot mai palid, până ce ajungea la un verde dulce ca mugurii de primăvară, apoi deodată se înflăcăra și se'nvăpăia ca un foc roșu. Era în luna lui Iunie și garofițele se legănau a-lene sub vântșorul ce abia adiea. Satul era departe, departe, pe unde se auzia câni lătrând; și mititica Sanda era obosită: piciorușele i se umflaseră și o dureau de credea că-i erau pline de ghimpi. Ea mergea

cu toate astea destul de repede, însă din când în când se opria și culegea câte o floare, un ochiu-șerpelui, o sulfină, un curcubeu, o aglică, un busuiocel, pe cari le adăuga la mănunchiul ce-l ținea într'o mână. În mâna cealaltă ducea o bucată mare de brânză albă într'un ștergar curat. Câte-odată își întorcea capul, ca să vază pe deal mănăstirea lui Manole, care sub razele soarelui strălucia ca un giuvaer de Sultană, apoi ofta și îngâna o frântură de cântec pe o ariă veche, trăgănată și monotonă ca murmurul vecinic al unui izvor:

Colo'n vale la fântână
 Două fete spală lână;
 Una spală și usucă,
 Alta c'un piepten descurcă,
 Să-și facă pânză de nuntă,
 Fată mare logodită . . .

Glasul ei însă devenia din ce în ce mai slab, până ce se năbuși cu totul într'un suspin adânc. Era trudită, mititica, de nu mai putea. Se așeză pe o piatră la marginea drumului, ștergându-și cu mâneca largă a cămeșei sudoarea ce-i sclipia pe frunte în mici boabe de mărgăritar. Își legă mai bine pe supt gât basmaua cea galbenă cu flori negre și roșii, apoi se uită lung de'naintea-i la câmpul cel întins fără margini, ce se desfășura supt ochii ei ca niște valuri de

smarald. Soarele apusese, lăsând în urmă-i cerul aprins de-o flacără roșietecă, iar mai încoace totul se păienjenia de un văl albăstriu, care încetul cu încetul se făcea cenușiu, apoi sur. Sanda privi cerul. Tăcerea, care o încunjura și pe care încă n'o băgase de samă, o speria de-odată. Se cutremură de un fior rece și scrâșni din dinți fără să vrea, cuprinsă de-o spaimă ciudată și tainică. O clipă rămase astfel neclintită, cu ochii mari albaștri țintiți în zare; apoi își veni în fire și rîse ea singură de frica ei; dar rîzînd, ea simți iarăși cutremurul cel năpraznic, care o sguidu din creștet pînă'n tălpi. Se sculă și începù a merge înainte, târîndu-și picioarele goale prin praful argintiu, care se ridica în urmă-i ca abureala unui șipot.

Era o drăgălașă copilă Sanda, cu părul ei gălbui ca grâul cel tânăr, cu șuvițe frumos trase pe frunte, cu sprâncenele-i încovoiate, cu ochii ei mereu duși pe gânduri. Nasu'i era puțin ridicat în sus la vîrf și nările străvezii; iar gura, cam mare, cu buzele învoalte ca bobocii de trandafir, era dreaptă și hotărîtă. Avea doisprezece ani împliniți; dar era așa de mică și gînt gașă, așa de copilăroasă, încât de-abia i-ar fi dacineva nouă ani văzînd-o. Tată-său murise de-mult, de cînd ea era încă în albiă, și de vre-o trei ani maică-sa se măritase a doua-oară, cu Iancu vâ-

carul din Domnești, un sat nu departe de unde ședea Sanda cu bunică-sa, mama lui tată-său. Vezi, că Sanda n'a vrut cu nici un preț să părăsească pe bunică-sa Dragomira și să meargă după maică-sa cu tatăl cel vitreg. Iancu văcarul se uita la ea așa de urit și avea niște sprâncene așa de negre și de sbârlite și un glas așa de tare, încât Sandei îi era frică de el. Pe urmă, maică-sa a mai avut și un copil cu Iancu, un băiețan frumos ca un făt din poveste; și când se ducea Sanda pe la maică-sa, băiatul o ciupia și o sgăria și vina tot pe dânsa cădea. Mai bine îi plăcea Sandei să șează la bunica ei, care o iubia și o îngrija ca ochii din cap. Câte-odată însă o cuprindea pe copilă un dor grozav, așa un dor de credea că are să se topească. Atunci se puneă pe plâns și plângea de i se roșiau ochii și nu mai vedea decât fel de fel de stele de'nainte-i și tot nu i se răcoria inima. Se ruga de mama Dragomira să o lase să meargă la măicuța, la Domnești, doară și-o mai potoli focul, care o mistuia. Bunica, sărmana, dacă o vedea așa de ofilită, o trimitea de bună voie; însă biata fetiță se întorcea încă și mai cu jale dela acea mamă nemiloasă, care nu se mai gândia decât la puiul ei de fecioraș, răsfățându-l și giugulindu-l ca și când ar fi fost viță de împărat. Și tot așa, tot așa, oftând și tremurând, se

întorcea de acolo și acuma. Când ajunse la marginea satului, soarele asfințise de tot și cerul se făcuse ca fumul. Dealurile de prinprejur pare-că dormiau înfășurate în mantaua întunecată a serei. Arborii în depărtare semănau a niște stafii ce se legăneau supt vântul cel cald. Pe prispele caselor, femeile își așteptau bărbații, cari sosiau a-gale dela câmp, cu coasa ori cu furca în spinare; iară pe șosea vacile rumegând veniau a-casă singure la culcușul lor, cu sgomot voios de clopoței: din când în când, se opriau ca să mai apuce vre-o buruiană ori un fricel de iarbă pe marginea drumului, și-și întorceau a-lene capul lor cel mare cât o baniță, sgăind ochii lor bolboșați și blânzi și privind lung la copila, care se da în lături, ca să le lase loc; pe când cio-banii, pășind încet în urma lor, le plesniau cu nuiiau pe șolduri și le dau zor strigând »hais cea, boală spurcată!«

Sanda mergea mereu înainte, căci casa lelei Dragomira era tocmai la capătul satului; și de întâlnia vre-un țăran, pe care-l cunoștea, îi da bună seara frumușel, iară el răspundea: »mulțumim, să trăiești, mititico!« fiindcă toată lumea o știa și o iubia pe copila asta din sat. Trecu pe dinaintea unei case văruite bine, cu ferestrii mărișoare, cu o curte îngrădită cu uluci, plină de găște, găini și rațe și de scroafe negre cu pui,

și unde pe coperișul de șindrilă sburau porumbei albi ca zăpada, de era mai mare drag să-i privești. Acolo ședea un fruntaș al satului, fost primar Barbu Dorobanțu, — așa-i zicea lumea, pentru că fusese soldat curcan și rănit în războiu, — care avea o nevastă frumoasă și patru copii drăgălași ca ruți din soare. Tocmai cum trecea Sanda pe acolo, Ioana lui Barbu Dorobanțu stând în picioare pe pragul ușei, tăia cu un cuțit mare bucăți dintr'o azimă, scoasă caldă din cuptor și le împărția la copiii ei, cari o încunjurau ca o cunună de flori mândre și fragede și o trăgeau de fotă ori de măneca cea bogat cusută, iară ea le zîmbia dulce și-i privia cu drag, ciupindu-i pe obrăjorii lor bucălați și rumeni ca niște mere domnești, sau netezindu-le părul lor cel cărlionțat și gălbuiu. Cum îi văzù biata Sanda, simți că pare-că o sugruma ceva în gât; și i se strînse inima ca și când ar fi vrut să pocnească și să se rupă, și o podidiră lacrămile. Se puse pe fugă, ca să nu o vază cineva plângând, că-i era rușine de lume; și într'un suflet ajunse la casa bunicăsei. Întrà alergând în curte și se asvârli în brațele lelei Dragomira, care aduna rufele întinse și uscate de pe frânghie; apoi aruncă brânza la pământ și strângându-și mănunchiul de flori la piept, cu capul în poala Dragomirei, plânse cu amar.

Lelea Dragomira era o femeie de vre-o cinci-

zeci de ani, 'naltă, uscățivă, cu fața lungă și galbenă, cu ochi mici verzui, vârțiți în fundul capului. O fi fost și ea ceva în vremea ei, dar nici odată n'avusese minte prea sdravănă. De muncă, muncia ea, nu e vorbă; casa 'i era bine îngrijită; dar lucrul ei spor mult nu avea, căci, vezi, nu era ageră și sprintenă la cap, ci greoaie și adormită. Dela moartea feciorului ei, mai ales, se zăpăcise de tot biata femeie. L'a plâns pe săracul Alexandru, tatăl Sandei; l'a jelit, s'a bocit pe mormântul lui de credea lumea că are să 'nebunească; și de-atunci nu și-a mai venit în fire pe deplin: a rămas cam într'o ureche, îi lipsia o doagă, cum se zice. Ales când vedea pe Sanda așa mânărită și tânjind, se prostia cu totul, sărmana. Nu știa ce să-i facă; se uita lung la ea cu căutătura-i cea chioalbă și tâmpită, fără scânteii și care nu spunea nimic; și ofta din adânc; și mai o desmierda, mai o pupa, apoi dacă vedea că nimic nu folosește, că copila tot plânge și rămâne tăcută și ofilită, se punea și ea pe suspinat și pe bocit. »Să mă vezi moartă, să mă vezi în pământ, vai de mine, nu mai plânge, puica mamei! Dar ce ai, măiculiță, ce vrei? Ce-ți trebuie? Casă ai, hrană ai, ce poftă te mistue? Ce dor te frământă?« Vezi că bunica, proastă cum era sărmana, nu pricepea că dorul de mamă o izbise pe Sanda de o prăpădia încetul cu în-

cetul, făcând-o să se topească d'an-picioarele. Ba crezù mai întâiu că cineva îi deochiasse copila: o descântă, îi stînse cărbuni, de geaba! Se duse la Curtea-de-Argeș și cheltuì ce bruma bani putù și ea, pentru acatiste și rugăciuni la Sfânta Filoteia; se închină și făcù mătănii cu suta pe la icoane; dar ce folos? Sanda rămânea galeșă, dusă pe gânduri și tot mereu ofta de par'că-i săria inima din loc. Numai o vorbă avea în gură: mama și mama; și când mergea la maică-sa și ajungea leșinată de oboseală, cu sufletul înduioșat de dragoste, cățeaua de femeie d'abia își arunca ochii la dânsa, d'abia îi vorbea și tot își pupa și-și desmierda pe dolofanul ei de băiat, pe când Sanda, cu lacrămile pe gene, sorbia cuvintele ce cădeau de pe buzele maică-sei și se uita cu jind la copilul acela atât de iubit și de răsfățat, care ocăra pe maică-sa și o năcăjia ș'o făcea să-i slujească ca la un coconaș. Vai! și când se întorcea ea acasă cu inima zdrobită de durere, mai putea oare să facă alt-ceva decât să cază plângând la sînul lelei Dragomira?

Acuma, ca și alte dăți, bătrâna o sărută pe frunte, îi netezì părul udat de lacrimi ce-i cădeau printre cărlionțe de-a lungul obrazilor aprinș, și apoi, cu glasul ei cel ascuțit ca scârțitul unui ferestrău când taie lemne, o întrebă:

— Ce ai iară? Nu ți-am spus eu să nu te

mai duci la maică-ta, bat-o părdalnicul! Tot așa, în halul ăsta mi te întorci dela dânsa, fir'ar a iacă cui de femeie fără suflet și fără Dumnezeu! Ce ți-a mai făcut iarăși, lua-o-ar focul?

Pe Sanda o înecau suspinele de nu putea vorbi și trupul i se sguduia ca de a-boală. Lelea Dragomira se speria și o luă în brațe, atât era de ușoară mititica ca un fulg de gâscă; o duse în odaie și o așeză pe pat. Sanda își mai veni în fire și răspunse cu glasul înăbușit de plâns:

— Măicuța mi-a zis că nu-i seamăn de loc, că sunt chipul lui tata și că n'o iubesc!

— Ei, și ce păcatele mele! strigă Dragomira cu mirare; doară n'ai să te prăpădești pentru atâta lucru! Las-o să zică ce o vrea, mânca-o-ar vârcolacii și nu mai plânge atâta, că are să te usture ochii.

— Ea nu crede că o iubesc, pentru că stau cu d-ta; îngână din nou Sanda. Dar ce să fac? nu pot să șez cu dumniaei! E prea rău nea Iancu și mi-e frică de Toader, că mă ciupește și mă sgârie! Nu pot să trăiesc în casa aia; nu e vina mea, dar nu pot!

Și iarăși se porni pe un plâns cu noduri și înverșunat, care o scutura din cap până'n glezne.

Ce făcù lelea Dragomira, ce drese, tot desmierdând copila și încălzind-o la sînul ei cel sarbăd și uscățiv de babă, că se mai potoli nițel, fiindcă

toate au un sfârșit în lume. Își șterse mititica ochii sângerați și pleoapele umflate de lacrimi, mâncă mămăliga ce-i dete bunica, apoi se culcă.

— Să nu cumva să te auz că-nii mai ceri să mergi la Domnești; că să știu că te văz sbuciumându-te de mânie, și nu te-oiu mai lăsa! ce? vrei să-ți dai ortul popii cu plânsetele astea?

— N'aibi grije, bunico, că nu m'oiu mai duce; răspuse Sanda, smerită ca un copil vinovat. Dar pune-mi la căpătâiu mănunchiul de flori, pe care l'am cules în drum venind acasă, că pare-că mi se mai alină durerea ce mă frământă, când simț lângă mine miros dulce de floare.

— Mă, că ciudată mai e și copila asta! își șopti încet lelea Dragomira, punând florile la căpătâiul Sandei.

II.

Sanda și-a ținut cuvântul.

Din ziua aceea de Iunie ea nu s'a mai cerut să meargă la maică-sa, nici n'a mai pomenit de dânsa, ca și când ar fi fost moartă, dusă pe ceea lume. Dar chinul ei tot nu-i da pace, tot o muncia în ascuns; însă ea și-l înghiția cât putea, sta tăcută și pe gânduri, cu buzele strînse, albă ca varul. De câte ori lelea Dragomira, intrând în odaie ca să-și vază de treburile gospodăriei, n'a

găsit-o șezând pe laviță, cu brațele întinse, cu mâinile încleștate pe genunchi, cu capul plecat și cu ochii la pământ! Lacrămile îi luciau pe genele-i lungi ca picături de rouă, apoi s'alunecau încet pe obrajii cei înflăcărați și cădeau jos ca apa ce picură de pe perețele unei peștere adânci. Ca să-i mai treacă de urit, a trimis-o bunica să pască în livadă și prin poiană cele două văcuțe cu vițeii lor și cu vre-o patru oi, cari erau toată avuția ei. Ea se ducea, fiindcă era fată ascultătoare și cu bună voie; mânâ vacile, plesnind din biciu după ele și când ajungea în livadă le da drumul să pască în liniște, iară ea se apuca să culeagă la flori prin câmp sau prin zăvoiu, pe marginea Argeșului. Cât iubia ea florile, le mirosia cu poftă și le băga în sîn, ori își împodobia cu ele părul cel bălan împletindu-și cununi și brâul ei cel roșu cusut cu fir și fluturi de argint. Le cunoștea pe toate și buruienele de fel de fel de leacuri le știa mai bine ca o babă bătrână: vezi că tot întrebuse de ele pe ciobani și le ținea minte. Câte odată, obosită a sta mereu în picioare în arșița soarelui, se trântia în iarba 'naltă și suptire ca mătasea și rămânea culcată pe brânci la umbra vre-unui copaciu, pe marginea unui șanț, la răcoare, cu capul răzimat de mânâ, cu degetele înfundate în pletele stufoase de păr auriu, ascultând cântecul greierilor, bâzăitul albinelor și

ciripitul paserilor, sau privind la fluturii cei argintii cu pete roșii și negre, cari sburau pe florile câmpului. Apoi se cufunda în gândurile ei cele întunecate și inima i se sfâșia de amar când vedea vre-o vacă lingând, cu limba-i groasă ca o talpă de cismă, pe vițelul ce-i sugea ugerul umflat de lapte. Atunci chinul ei o apuca din nou și credea că-și pierde mințile privind la vaca aceea, care era mamă mai bună decât măicuța ei.

Văzând-o așa ursuză și posomorită, Gheorghe, feciorul mai mare al lui Barbu Dorobanțu și al Ioanei, un flăcăiandru ca de vre-o cincisprezece ani, care păștea boii și bivolițele tăică-său prin livadă, prinse milă de dânsa și se apropiă de ea, vorbindu-i cu vorbe mieroase, ca s'o mai mângâie și s'o mai înveselească pe sărăcuța de ea; dar Sanda sta neclintită și nici nu-i răspundea, căci nu găsia nimic de spus. Atunci Gheorghe o acoperi cu privirea lui cea bună și miloasă, care o pătrunse atât de tare, încât i se părù că se simte încălzită de razele ochilor lui limpezi și blânzi.

— Nu mai fi galeșă, Sando; îi zicea el cu glasul lui lin ca adierea unui vânt de vară; — lasă-ți jalea focului, că ai să te topești și să te prăpădești fără vreme; doară nu vrei să mori cu zile; nu știi că e păcat mare?

Sanda zimbî puțin și dinții ei albi ca fildeșul

sclipiră de-odată printre buze; apoi ridică umerii și întoarse capul cu desnădăjduire.

— Ești bun d-ta, bade Gheorghe; dar ce-mi folosește mie asta? D-ta ai un tată bun și o mamă, care te iubește ca ochii din cap și frate bun și surori, toți te au ca pe o lumină în casă, și nici să-ți treacă pe dinainte nu se îndură; ești atât de iubit și de fericit! cum ai să înțelegi d-ta năcazul meu cumplit și dorul care mă frige și mă usucă de vie? Aș vrea și eu să fiu veselă, să glumesc și să rîz ca toate fetele; dar ce să fac! nu pot, când mă știu așa de străină și părăsită; și vezi, simțesc că inimei mele par'că-i lipsește o bucățică și că dorul meu nesfârșit are să mă doboare.

Frunză verde bob năut,
 Drumul de cine-i bătut?
 De-o fată străină 'n țară
 Ca ș'un cuc de primăvară!
     N'are taică,
     N'are maică,
 N'are frați, n'are surori,
 N'are grădină cu flori!...

Și îngănând această doină, ea se depărtă ca să-și adune oile, cari se împrăștiaseră prin pășune. Gheorghe se întoarse la boii lui, iară Sanda apucă pe malul Argeșului lângă moară, unde se opri.

Roata morii se învârtia cu repeziciune. Apa cea limpede și străvezie, care curgea rostogolind pietrișul mărunț și nisipul auriu din albia ei, clocotia supt roată, ca și când ar fi fiert o căldare uriașă și făcea spume albe ca clăbucul de săpun; talazurile asvârlite de spițele roatei se izbiau de bolovani, scăpărând argint și diamante și fel de fel de pietre scumpe; iară din undele învălmășate se ridica un nor de abureală, suptire și gingaș ca o maramă de borangic fâlfâind în aer. O rază de soare, furișată prin frunzișul cel des al plopilor, cădea sglobie pe spumele valurilor, unde se răsfăța făcând ape-ape de culori vii ca ale unui curcubeu. Roata se învârtia cu un scârțait tare ce se amesteca cu sgomotul apei, făcând un vuiet, care-ți lua auzul; și Sanda, amețită de vâjăitul cel strașnic și cu ochii fermecați de frumusețea răpitoare a priveliștei, sta cu mânilor încrucișate pe piept, neclintită, cu căutătura țintă la apa cea lucie că o oglindă. De-odată îi veni o poftă nebună de a se arunca în mijlocul valurilor ce fierbeau: simți că o mână puternică și năpraznică care o împingea spre rîu. Ochii i se tulburară; i se părù că totul împrejurul ei se învârtește cu repeziciunea roatei: casele de pe malul celălalt și arborii și cerul și pământul care-i aluneca sub picioare. I se părea că apa o trăgea spre ea, poftind-o la răcoare, ca să-și

înece dorul. Fără să vrea însă, printr'o mișcare necugetată, ea se acăță cu unghiile de un plop ce se găsia lângă dânsa, își încolăci brațele împrejurul lui și rămase o clipă încremenită, silindu-se să-și vină în simțiri și strângând din răsuputeri trunchiul sbârcit și găunos al copaciului; apoi se trezi ca din somn și începù să fugă spre câmp, însă cu greu și fără să se uite înapoi, ca și când i-ar fi fost frică, ca să n'o tragă spre apă îndărăt puterea aceea necunoscută și grozavă. Își adună repede vitele, mai fără să știe ce face și porni spre casă, unde se ascunse în cuhniă ca să plângă.

Veni toamna.

Arborii de pe dealuri, acoperiți de frunze uscate stacojii și galbene, se nălțau ca niște cete de împărați uriași îmbrăcați în straie bogate de aur și de purpură, de catifea și de atlas muiat în fir. Era o frumusețe să te uiți la acei copaci gătiți ca de nuntă. Dar Sandei nu-i plăcea toamna, căci nu mai găsia prin iarbă flori de cele frumoase ce-i erau dragi. Des-dimineată, în zori de ziuă, când se scula mititica, pământul era acoperit de o brumă argintie, ce se întindea peste văi și livezi și peste dealuri cărunte, ca o mantiă lucrată în horbotă albă și suptire, înghețând măduva buruienelor și a florilor de le făcea să se culce degerate la pământ. Pe urmă venia dinspre

miază-noapte un vânt rece, care te pătrundea până la oase ca un cuțit cu tăiș și te făcea să te cutremuri. Iară într'o zi, pe la sfârșitul lui Noemvrie, când se deșteptă Sanda, văzù geamul ferestrei alb, cu tot felul de flori și mai albe pe el, cu păduri de brazi și toate buruienele din lume: ninsese, vezi, peste noapte și zăpada rămase pe geam în chipuri ciudate pe sticla lucie. Ninsese, da și zăpada, ca un covor de puf moale, se așternea peste toată firea, pe care o învălia ca într'un cearșaf de mort, sclipitoare de-ți lua ochii. Sanda crezù că orbește când, ieșind în cerdac, văzù strașinele caselor și șoseaua și câmpul și pomii ca niște mirese cu zăbranic. Apoi, simțind de-odată că frigul o cuprinde, întră repede în casă și se așeză lângă vatră, unde Dragomira aprinsese un foc mare, ca să pună căldarea. Ședea cu ochii la foc, privindu-l cum ardea cu flacări galbene, roșii, albastre și asculta surcelele uscate cum pocniau din când în când scăpărând scânteii; un pocnet ce se îngâna cu cântecul apei, care fierbea clocotind în căldare și făcea un sgomot, care i se părea Sandei că, mai mult chiar decât focul, îi ținea cald. De-odată, auzi afară în pridvor glasul ascuțit al Dragomirei. Trase cu urechea să auză cu cine vorbește buinică-sa. Un alt glas, limpede și curat, zise cam din depărtare:

— Bună ziua, lele Dragomiro; ce vreme groaznică! E un ger de-ți înghiață și scuipatul în gură . . .

— Așa e, leliță; răspunse bunica; dar cum de te plimbi d-ta tocmai pe așa frig? că e un vânt ca și când ar alerga sfântul Aranghel călare cu aripele întinse și ninge și ninge . . .

— Apoi de! viu din Domnești, ce să fac și eu! mă dusei a-seară pe la frate-meu, dogarul... Îi e bolnavă nevasta. M'am întors cu merele astea în coș . . .

Sanda fugi iute la ușă și o deschise puțin, uitându-se prin crăpătură, cu gâtul întins, cu ochii mari blejdiți afară. Fulgi de zăpadă, groși cât pumnul, o izbiau în obraz, dar ea nu-i simția. Vedeau numai în cerdac pe bunică-sa cu niște rufe în brațe, clătite în apă încropită și pe cari venia să le pună în căldare; ea era cu spatele spre ușă și vorbea cu Ioana a lui Barbu Dorobanțu, care se oprise în drum, cu mâna dreaptă strângându-și la piept maloteaua cu blană de oaie, iară cu cea stângă, ridicată în sus, ținea albia cu mere pe cap. Ioana era cam guralivă de felul ei, altfel femeie bună și de treabă, ș'apoi veselă ca orice om cu noroc și cu spor la lucru.

— Întrebai pe popa din Domnești; — urmă ea; — și mi-a spus că și dumitale ți-e bolnavă nora, lelea Safta a lui Iancu văcarul . . . Auzi,

zice, că a căzut la pat de când cu gerul ăsta și că-i e rău, trage să moară.

— Las-o să moară, bat-o pustia! strigă Dragomira înverșunată; că ea mi-a mâncat friptă pe Sanda mea, ticăloasa de muiere! Din pricina ei mi se usucă biata copilă și mi se veștejește ca o floare fără apă!

— Dar Sandei cum îi mai merge acuma? întrebă Ioana Astă vară îmi spunea băiatul meu că tot tânjește și lângezește . . . Mai du-o, leliță, pe la șezători, pe la prietene, să-i mai treacă de urît . . . Vezi d-ta, are lipsă de mamă copila asta, are lipsă de cineva, care s'o iubească și s'o desmierde . . . De! așa sunt copiii, știi, umblă după mamă ca floarea-soarelui după lumină; numai la sînul măicuței se încălzesc și se fac voinici.

— Aoleo! ce-mi spui și d-ta, lele Ioană, să trăiești! Apoi eu n'o iubesc și n'o îngrijesc pe fata asta? Dar nu vezi d-ta, că mă-sa o lapădă dela pieptul ei ca p'o cățea spurcată? Nu sunt eu mamă de zece ori mai bună pentru ea?

— Eu nu zic ba, lele Dragomiro; dar, ori ce-i face, tot nu-i ești mamă . . . Eu îți dau o povață: trimite cu cineva pe Sanda la mă-sa cât mai curând, că cine știe de a mai găsi-o vie . . . Știi d-ta că copilului neblagoslovit de părinți nu-i merge bine . . .

Un țipet desnădăjduit sfâșia aerul și luă

Ioanei vorba din gură: era Sanda, care din odaie auzise tot. Dragomira se repezi în casă. Sanda, cu părul vâlvoi în cap, sta în picioare, cu mâinile la ochi, plângând cu amar. Cum văzù pe Dragomira, alergà la ea, îi apucà mâna și încleștându-și degetele împrejurul brațului celui sbârcit al bunică-sei, strigà cu glasul înecat în lacrimi:

— Măicuța e bolnavă! Vreau să mă duc s'o văz! Vreau să mă duc s'o văz!

Și-i curgeau șiroaie din ochi și suspinele o înăbușiau așa de tare, încât Dragomirei i se făcù teamă să nu capete alte-alea.

— Taci, draga mamei! că o să mergi, dar să mai stea ninsoarea asta strașnică, că ai să 'ngheți până acolo; fi cu minte, puica mamei, nu mai plânge, că o să te usture ochii, pupa-i-ar maica . . .

Și tot legănând-o pe brațe și desmierdând-o, o adormi pe mititica. O culcà binișor în pat și o acoperi cu o velință caldă; apoi o privi lung cum dormia, sguduită din timp în timp de suspin și cu lacrimi uscate pe obrajii cei aprinși.

Dar în mijlocul nopții iată că de-odată Sanda sărì în sus, bocind și cu fruntea udă de nădușeală. Avusese un vis grozav: se făcea că par'că-i murise maică-sa blăstămând-o pe ea că n'a venit s'o vază. Era întunerec beznă în odaie; Sanda

își sgâi ochii mari și mii de năluce îi jucau pe dinainte, niște lumini albe, verzi și roșii ca flacăra. O cuprinse un dor de-i venia să fugă pe drum așa cu picioarele goale prin zăpadă. Începù să strige fără să vrea: mamă! mamă! și se rostogolia și se sbuciuma în pat ca apucată de friguri, aruncând velințele în dreapta și'n stânga, înecată de căldură și de lacrimi.

Lelea Dragomira se deșteptă și aprinse lumânărica de ceară, iară Sanda țop din pat la bunică-sa, tot strigând și plângând: mama! vreau să merg la mama!

Căută s'o domolească lelea Dragomira, dar nu putù. În zori de dimineață, o încălță bine, o îmbrobodi, o sărută de o sută de ori și o trimise cu un țăran, care tocmai pleca la Domnești.

Când ajunse acolo, țăranul a mers cu căruța în treaba lui, iar Sanda se repezi într'o sărită până la poarta cea cunoscută, murmurând duios: mamă--mămă . . . Dar în poartă o întâmpină Iancu văcarul, cu sprâncenele lui cele negre și sbârlite, cu glasul cel gros și răstit:

— Iarși! N'ai ce să mai cauți pe acilea! Mă-ta doarme și n'are poftă să te vază. Auzitu-m'ai sau ba? Cară-te, că de unde nu . . .

Și ridică mâna să o lovească.

Biata copilă n'a mai știut nici unde este, nici ce face, ci o apucă la fugă și fugi și fugi,

până ce zdrobită căzù în zăpadă. Se sculă și se încercă a merge, dar gerul îi îngheța oasele, viscolul îi arunca clăbuci în obraz și picioarele-i intrau în omătul cel vârtos până mai sus de glezne. Merse cât merse, apoi simți că i se moaie tot trupul. Amețise. Juca pământul împrejurul ei. Văzul i se umplu de o ceață turbure; urechile-i vâjiiu de par'că i se spârgea capul. Apoi o cuprinse sfârșeala și-și închise ochii, șoptind încet: mamă!

Când se trezi, era în patul ei, la lelea Dragomira, care o înfășura într'un cojoc, ca să-i desmortească piciorușele degerate. O tuse seacă îi sfâșia pieptul. Ea se uită la bunică-sa și-i zise cu dulceață:

— Vezi tu, bunico, eu aș fi fost menită să fiu o floare de pe câmp, iar nu o fată. Florile iarna mor și eu voiu muri tot iarna . . .

— Fugi d'acolo, nu mai vorbi de moarte, bat-o focul! zise lelea Dragomira, făcându-și cruce.

Sanda închise ochii, apoi oftă adânc, ca și când i-ar fi trecut prin minte o cugetare; iar își deschise ochii și zise:

— Colo'n cer toți copiii au mame, nu-i așa? Îngerii sunt mame bune .. mame bune.. mame bune...

Se'ntoarse apoi spre zid și adormi pentru totdeauna.

Pe mormântul Sandei e numai o cruce de lemn alb, dar mii și mii de floricele au crescut acolo dela sine.

ROMÂNIA.

Protège-moi toujours, ô Liberté chérie!
O mère des vertus, mère de la patrie!

(A. Chénier).

Câmpia ne zâmbește, de flori împestrită
Ca un chilim ce-l țese natura'n fețe vii;
Și iarba cea suptire, de vânturi aplecată,
Ascunde mii de fluturi cu aripi argintii.

Când florile, mișcate de-o blândă adiere,
Se'mbată de lumină sub soarele cel cald,
Din sînul lor albina cu poftă soarbe miere,
Notând din floare 'n floare pe marea de smarald.

De-odat' un nor năpraznic astupă mândrul soare;
Un vâl ursuz și rece se 'ntinde peste flori;
Se 'ntunecă pămîntul de-o noapte 'ngrozitoare:
Și fluturi și albine's cuprinse de flori.

Dar iată că pe ceruri, spărgând nemila ceței,
Un înger se ivește, trimis de Domnul sfânt:
împrăștiă toți norii, ca raza dimineței,
Ș'așterne iar voioasa lumină pe pămînt.

Câmpia cea bogată e dulcea Românie
Cu fluturi, flori ș'albine; iar norul cel cumplit
E dușmanul ce tinde s'o ducă la robie,
Lățind o neagră umbră pe ceru-i umilit.

Luceafărul ce vine ca să ne dea dreptate,
Gonind întunecimea prin falnicul său sbor,
In lume acel înger se chiamă Libertate:
El trage după dânsul lumină peste nor!

Iulia P. Husdeu.

	cor. b
Păcală. Întemplări din viața sa	— 24
Făt-frumos din lacrimă. Poveste de Eminescu	— 20
Florin. Poveste în versuri de S. Cujbă	— 16
Hanul Tătarilor și fiul său. Poveste de I. C. P.	— 10
Dialoguri și Triloguri, Piese teatrale, de M. Drăgan	— 40
Danilescu S. Frații Brădescu, Povestire	— 30
— Iubiți și pre dușmanii voștri Povestire	— 50
Culegere din cele mai frum. Povestii de I. Bota	— 60
Din traista lui moș Stoica. 101 minciuni popor. din Ardeal date la ivelă de Sandu Pungă-Gelă	— 40
Ciripituri de drag, conține doine populare, doine cătănestești ș. a. de N. Tucu	— 60
Viața și fabulele prea înțeleptului Esop	— 60
Nasterea, Viața și Peirea lui Iudă Iscarioteanul, dată la ivelă de un Călugăr bătrân	— 24
Povestii arabe din 1001 de nopți Un vol. cu 20 ilustr.	1 —
Una sută Una fabule de G. Sion	— 60
1000 Doine, Strigături și Chiuituri	— 80
Culegere de cântece populare	— 50
Năsdrașaniile lui Păcală, de Tóder Glăvătină	— 24
Notarul și banditul Roman	— 24
De cât învățatură pe jumătate, mai bine nimic.	— 30
Carte de visuri cu tâlcuiri Haldeice, Persice și Egiptene și cu talmăcirea Zodiilor	— 32
25 + 25 Cărți de joc, pentru petrecere cu întrebări și răspunsuri potrivite	— 24
Apa tineretelor și alte pov. popor. de L. Ciorbea	— 40
Cenușotcă, poveste populară de S. Botezan	— 16
Pipéruș Petru, poveste populară de S. Botezan	— 10
Sfaturile cele mai de lipsă pentru prăsierea și folosirea legumelor de G. Maican, învățator	— 24
A fost odată... Șase povestii pentru tinerime, povestite din nou de E. P.	— 20
Vătăjelul sau orățiuni ținute la nuntele țărănești și Doine cătănestești de V. D. Opaît, sub-oficer	— 30
Cartea veteranului Stan-Pârjol. Monotog	— 12
Carte de rugăciuni	— 40
Ștefan cel mare. Balade, Colinde, Legende ș. a. de T. A. Bogdan	— 40
Ghiță Cătănută	— 12
Verful eș dor. Legendă, de G. Sylva	— 12

8774562 9/4 70